

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію Дружки Ірини Сергіївни

«СУЧАСНА БАНДУРИСТКА: КОМПОЗИТОРСЬКІ ПОШУКИ ТА ВИКОНАВСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства
за спеціальністю 17.00.03 — музичне мистецтво.

Інструментальна творчість часто є полем новацій з багатьох причин. Серед них наріжною є проблема вражальності, зумовлена зверненням сучасних композиторів до тембрових можливостей того чи іншого інструмента з метою розширення потенційного поля втілення свого задуму. У цьому контексті потужний інтерес до бандури як колоритного, тембрально виразного інструменту не є винятком. Все частіше її роль та місце простежується в новому амплуа як академічного інструмента з широкими можливостями звукового поля, які постійно збагачуються. Сучасна бандурна творчість характеризується стрімким розвитком, позначеним значним масивом нових композиторських опусів написаних і для бандури solo, і з голосом, і доробку, де часто композитори новаційно поєднують бандуру в ансамблі з іншими інструментами.

Актуальність запропонованої проблематики зумовлено реаліями сьогодення та визначено метою даного дослідження. Її обшар окреслено п. І. Дружгою через комплексний погляд на інноваційні процеси, що відбуваються в реаліях сьогодення і визначаються дисертанткою як діалог між композиторською творчістю та виконавською практикою. Задля окреслення історичних, соціокультурних, творчих та виконавських характеристик ХХ століття, доби становлення і академізації бандури, дисертантка вводить новий термін *бандуристика*, який, на її думку, комплексно відображає особливості процесів розвитку бандури на сучасному етапі і окреслюється через взаємодію між сучасним композитором, якого неначе вабить бандурна вражальність у процесі створення авторського

задуму, та виконавця, котрий часто у співпраці з композитором або у власних композиторських пошуках намагається відобразити найновіші, часто експериментальні спроби в рамках художньої вражальності сучасних стилів.

Логічно структуроване дослідження сприяє послідовному вирішенню поставлених завдань. Дисертація складається з трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновку, списку використаних джерел і додатків. У назвах частин праці, що відповідають задекларованій науковій аналітиці, відображено поступальний рух від методології та історії у площину сучасної бандурного мистецтва з детальним розглядом бандурного доробку М. Денисенко, І. Тараненка та Г. Матвієва, відомих українських композиторів на виконавця.

Значний інтерес являють собою додатки пропонованої праці, які дають можливість безпосередньо простежити пропоновані п. І. Дружгою концепційні аспекти. Передовсім твердження стосується доробку М. Денисенко, адже твори композиторки рідко виконуються, а залучені до аналітики полотна мали, на жаль, лише разові прем'єри на початку 2000-х у рамках міжнародного музичного фестивалю «Прем'єри сезону». Хочу додати, що аналітична частина праці, базована на дослідженні сучасних темброво-виражальних характеристик бандури, завдяки залученню творів, які у роботі вперше отримали свою дослідницьку характеристику, значно поглиблюють новизну та інші наукові параметри пропонованої дисертації.

У першому розділі «Наукове осмислення бандуристики в художній перспективі другої половини ХХ — ХХІ століть» складено авторський концепт бандуристики, як «відкритої концентричної системи значень у сфері бандурної творчості, що актуалізується через комунікативний діалог “композитор-виконавець” і має жанрово-видові характеристики, притаманні усім іншим сучасним академічним інструментам»¹. Авторка окремо зупиняється на функціях і проявах бандуристики, виокремлюючи її сольо-інструментальну, вокально-інструментальну та ансамблеву функції.

¹ Дружна І. С. Автореферат. С. 10.

Поряд з цим її уявлення про бандуристику сформовано на підставі широкого масиву історико-культурних відомостей, зокрема наукових праць дослідників-органологів. При цьому звернено увагу на історичні інструментальні прототипи бандури, проаналізовано роль фундацій, які вплинули на процеси академізації бандури, збагативши її репертуарне річище. Задля комплексного наснаження терміну *бандуристики*, п. І. Дружга детально аналізує кобзарство як різновид побутово-ужиткової культури та його трансформації на шляху до академічного інструментального виконавства.

У підрозділі 1.2 «Бандуристика в діалозі виконавець-композитор» дисертантка аналізує численні наукові розвідки з метою скласти іманентну характеристику явища бандуристики, її виконавсько-академічного та композиторсько-новаційного компонентів з інтенцією у площини, де перетинаються та взаємозбагачуються ці складові, визначаючи сучасну якість бандури як соціокультурного та творчого феноменів. Задля цього простежено академічні видозміни бандурної творчості упродовж ХХ століття з детальним розглядом його другої половини на підставі композиторської та виконавської творчості видатних представників. Підставу для наукової аналітики склав соціокультурні ролі та творчий доробок М. Дремлюги, Л. Коломійця, К. Мяскова, В. Зубицького та ін. У праці також оновлено та доповнено уявлення про виконавсько-композиторську діяльність митців-інструменталістів — В. Кабачка, С. Баштана, А. Омельченка, А. Бобиря, сучасних — Р. Гриньківа, Г. Матвієва.

Окремо п. І. Дружга зупиняється на етапності становлення бандуристики. Для цього вона детально окреслює основоположну роль Г. Хоткевича у кардинальних зрушеннях бандурної творчості, своєрідному повороті бандурного виконавства від кобзарства до академічного бандурництва у кінці ХІХ — першій третині ХХ століть. Важливим на думку авторки є період міжвоєнної, позначений посиленням формуванням бандурних шкіл, фундацій та колективів, де також вагому роль відіграв Г. Хоткевич,

котрий, на жаль, згинув у лещатах сталінських репресій. Етапними у формуванні бандуристики стали повоєнні роки, позначені діяльністю митців «постхоткевичівської доби» — В. Кабачка, А. Омельченка, С. Баштана та ін. Саме вони детермінували появу новаційної творчості 1980-х рр., яка у пропонованому дослідженні детально розглянута на прикладі композиторських експериментів у полі бандури В. Зубицького, Є. Мілки та ін.

У другому розділі «Бандуристика в музично-виконавській, композиторській та соціокультурній інтерпретаціях» авторкою висунуто гіпотезу взаємодії «свого» і «чужого», яка відображає механізми співіснування сучасного бандуриста-виконавця та композитора у виражальному просторі бандури. Характеризуючи «своє» дисертантка апелює до таких якостей бандуристики як її традиції, автентичність, походження, укорінене у багатовіковій історії. «Чуже» ж простежує у здатності бандурної культури стрімко адаптуватися у потоці сучасних авангардних технологій, виконавських технік, які ще кілька десятиліть тому не були притаманні для бандурної творчості. У підрозділі 2.1 дисертантка зосередила увагу на композиторській творчості М. Дремлюги, Л. Коломійця, К. Мяскова, О. Герасименко, Є. Мілки, В. Власова, В. Зубицького, відомих представників української діаспори, зокрема Ю. Олійника. Актуалізуючи їх твори у пропонованій предметній площині, авторка наголошує на їх темброво-сонорних особливостях цих композицій, розширенні традиційних жанрових моделей музики для бандури, новаціях виконавського стилю. Стосовно останнього додаю, що у дисертаційному дослідженні чи не вперше розкрито роль відомого бандуриста Р. Гриньківа у процесах розширення інструментально-виконавської вражальності на прикладі демпфер-системи, авторського винаходу цього бандуриста і композитора.

Також дисертантка звертає увагу на виконавсько-тембральні характеристики сучасної бандурної інструментальної творчості на прикладі яскравих представників сучасників київської бандурної школи —

Л. Коханської, Г. Савчук, І. Панасюка, Т. Столяра та ін. Поряд з цим п. І. Дружгою розкрито схожі тенденції у середовищі української діаспори на прикладі творчого доробку О. Герасименко, О. Степанюк, К. Царькової та О. Іващенко.

У розділі опукло окреслено темброво-сонорні характеристики сучасної інструментальної творчості. І. Дружга прагне відобразити широку гаму темброво-сонорних знахідок сучасності, зокрема в інструментальних творах для бандури де її тембр стає важливим елементом художньої вражальності у річищі експериментальних практик. Своє розуміння цього процесу п. І. Дружга пов'язує зі специфікою нової звукової картини світу, відображеної у новій музиці через темброво-сонорні експерименти, де тембр у вузькому і тембро-сонорність, або тембр у широкому значеннях як тембровий комплекс синтезується на підставі виконавсько-виражальних можливостей, модифікованих підходів гри на інструменті.

Дисертантка справедливо зазначає, що розмаїття сонорних зіставлень у сфері саме інструментальної музики та у межах широкої художньо-естетичної панорами сприйняття сонорних звучань, зумовлене художнім задумом, є асоціативно наповненим і різнобічно мотивованим, сповненим глибоких авторських розмірковувань, що має складати основу інтерпретації того чи іншого твору. При цьому п. І. Дружга детально аналізує інструментальні бандурні прийоми, які ділить на універсальні та специфічні. Останні, на її думку, нині явно переважають як кількісно, так і якісно. Актуалізовані дисертанткою новітні прийоми бандурної гри є не тільки специфічними, а й уособлюють новий темброво-сонорний статус бандури в авангардних композиторських пошуках, які виважено проаналізовані на прикладі бандурних «дослідів» Г. Матвієва.

У третьому розділі «Панорама нової музики для бандури кінця ХХ — початок ХХІ століть: від композиторського задуму до виконавського експерименту» розглядаються твори М. Денисенко, І. Тараненка та Г. Матвієва, українських композиторів кінця ХХ — початку ХХІ століття, що

мали безпосередньо вплинули на процес розширення виражальних можливостей інструмента. Їх доробок позначено широким спектром темброво-сонорної виражальності поряд із розширенням та переакцентуванням усталених виконавських підходів. Дещо окремішньо у нововведеннях сучасної бандуристи стоїть творчість Г. Матвієва, відомого виконавця та композитора, наснажена експериментальними пошуками, позначеними віяннями повоєнної Другої хвилі авангарду. У своїх творах бандурист значно оновлює виконавсько-виражальні можливості гри, водночас оновлює жанрові моделі бандурної творчості, створюючи «на межі можливостей» нові жанрові прототипи.

Безумовно оцінюючі позитивно проведені дослідження Дружги І. С., яке повністю відповідає сучасним критеріям і вимогам, задам декілька питань для більш глибокого розуміння/

1. У дослідженні поряд з поняттям темброво-сонорний зустрічаються інші схожі визначники — темброво-динамічний, темброво-виражальний, темброво-звуковий тощо. Чи це споріднені, синонімічні поняття у руслі запропонованої дисертанткою наукової проблеми? Чи мають вони певну, виважену авторкою, ієрархію значеннєвого наснаження?

2. У дослідженні окреслено визначальну роль оригінальних композиторських опусів у розширенні виконавського поля бандури. Проте практично не згадується роль перекладень у цьому контексті. Яке місце, на Вашу думку, посідають бандурні перекладення у формуванні темброво-виражальних уявлень про сучасну академічну бандуру?

3. Дещо поверхнево у дисертації представлено доробок митців діаспори у площині жанрово-тембральних пошуків. У цьому річищі на увагу заслуговують експерименти Ю. Олійника, який побіжно згадується у роботі. Охарактеризуйте спільності і відмінності у підходах до тембрової виражальності бандури американського композитора і українських композиторів, твори яких проаналізовано у дослідженні?

Безумовно, цінність даної дисертації полягає у тому, що дане

дослідження увібрало в себе вмiле використання як загальнонаукових, так i специфiчних для мистецтвознавства методiв наукового аналізу забезпечивши обгрутованiсть та достовiрнiсть сформульованих дисертанткою наукових положень новизни i висновкiв.

Дисертацiйне дослідження Дружки Iрини Сергiївни є цiкавою, змістовною, завершеною роботою, яка виконана на високому науково-теоретичному та методологiчному рiвнях. Мета та завдання, що поставленi у вступi, досягнутi та знайшли вiдображення у висновках. Основнi положення дисертацiї повнiстю представленi в авторефератi.

Розробленi автором положення та результати дослідження належним чином продемонстрованi у шести статтях, з яких: чотири — у фахових виданнях, затверджених МОН України, одна — у мiжнародному закордонному перiодичному виданнi (Польща) та одна — у фаховому перiодичному виданнi. Дисертацiя й автореферат виконанi на належному теоретико-методологiчному рiвнi згiдно з вимогами МОН України.

Дисертацiйне дослідження Дружки Iрини Сергiївни «Сучасна бандуристка:композиторськi пошуки та виконавськi перспективи», на мою думку, за своєю актуальнiстю, теоретичною i практичною значущiстю, науковим рiвнем, а також новими пiдходами до розв'язання складних комплексних завдань цiлком вiдповiдає вимогам до кандидатськiї дисертацiї, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спецiальнiстю 17.00.03 — музичне мистецтво.

Офiцiйний опонент:

кандидат мистецтвознавства, доцент
Харкiвського національного унiверситету
мистецтв імені І. П. Котляревського

МАНДЗЮК Л. С.

